

УДК 655.5

В. В. Хоню**ПРОФЕСОР Р. Г. ІВАНЧЕНКО:
БІЛЯ ВИТОКІВ КИЇВСЬКОЇ ШКОЛИ РЕДАГУВАННЯ**

Проаналізовано внесок професора Р. Г. Іванченка у становлення теорії і практики вітчизняного редагування. Наукова спадщина вченого розглядається у контексті формування київської школи редагування. Його досвід (мотивація редакторського втручання в авторський текст, розуміння природи літературного редагування як неповторного творчого процесу, підходи до вирізнення аспектів редагування) екстраполюється на тло сучасної теорії і практики редагування.

The professor R. Ivanchenko's contribution to shaping of the theory and practice of editing in Ukraine. The scholar's heritage is researching in the context of the foundation of the Kyiv school of editing. His experience (the psychological motivation of editorial activity, understanding of editing as unique creative process, approaches to different aspects of editing) has been extrapolated to the background of the modern theory and practice of editing.

Відновлення історичної справедливості — справа безумовно свята. Але й певною мірою нелегка. Узятися за неї спонукає нагальна потреба заповнити значну прогалину вітчизняної історії видавничої справи та редагування. Ця прогалина тим більше нагадує про себе на тлі ґрунтовних досліджень львівської школи редагування [5]. У жодному разі не маємо на меті протиставити центр і захід України, адже не вважаємо київську і львівську школи редагування суто регіональними, локальними. Навпаки — переконані у тому, що, завдяки тісній творчій співпраці, вони становлять нерозривну єдність, певний комплекс взаємодоповнюючих і взаємозалежних теоретичних досліджень і науково-практичних здобутків.

Підтвердженням цьому є згадана вище праця, де, зокрема, зазначається: «...Принципове базове методологічне значення для формування теорії редакторської діяльності мала виголошена наприкінці 60-х років Р. Г. Іванченком і М. Д. Феллером ідея про літературне редагування як процес досягнення ефективності твору з огляду на особливості його створення та сприймання» [5, с. 5].

Роман Григорович Іванченко перейняв кафедру видавничої справи та редагування (тоді ще — у складі Київського вечірнього факультету Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова) після письменника, літературо-, кіно- і театрознавця Дмитра Яковича Шлапака, відомих літературознавців Семена Михайловича Шаховського та Олега Володимировича Килимника, і всі 15 років, упродовж яких він очолював кафедру, послідовно підтримував і розвивав філологічний ухил, обстоював працю над викладом, вважаючи цілком природним, що саме філологи «багато зробили для шліфовки

особливостей редакторського фаху і для становлення підготовки редакторів-спеціалістів» [7, с. 117]¹.

Тому й найпершими із праць Р. Г. Іванченка згадуються монографії «Рукопис у редактора» (1967) і «Літературне редагування» (1970) (у 1982 та 2003 рр. остання вийшла як навчальний посібник), а також лекції «Робота редактора над точністю слова і стислістю викладу», «Мовний штамп в літературній практиці» (1965), «Адекватність розуміння і ясність тексту» (1991), випущені окремими виданнями. Недаремно й вихованці професора Іванченка, випускники кафедри різних років, особливо підкреслюють у своїх спогадах його залюбленість в українську мову, скрупульозність і вимогливість в усьому, що стосується опанування мовою як головним інструментом роботи літературного редактора [8, с. 122], виховуючи «не якусь абстрактну... любов до рідної мови», а здатність «розуміти цю мову, користуватись нею, правильно формулювати думку» [1, с. 127].

Проте фахові зацікавлення Р. Г. Іванченка не обмежувалися мовою. Співробітник кількох київських видавництв, він дотичний до підготовки і редагування ґрунтовних документально-довідкових видань — «Історії міст і сіл Української РСР» та «Шевченківського словника», удостоєних Державних премій. В останній період життя він був заступником головного редактора і членом редколегії фахового часопису «Друкарство», автором багатьох публікацій різних жанрів і тематики². Серед його наукових зацікавлень були «літературознавство і текстологія, теорія літературного редагування і становлення редакційно-видавничої справи» [11, с. 167].

Розглядаючи постать професора Іванченка у контексті становлення наукового напрямку київської школи редагування, зупинимось на тлумаченні природи редагування і механізму редакторської праці, а також на дотичній до них проблемі аспектів літературного редагування. Актуальність цих питань не викликає сумнівів з огляду на поточні тенденції. Адже на часі — чергове переосмислення ролі літературного редактора у редакційно-видавничому процесі, збагаченому новітніми технологіями.

Технізація книговидання, крім незаперечної користі, несе в собі і приховану небезпеку. Беззастережна довіра до комп'ютерної техніки, що, як здається, може практично все, провокує «системні збої» у потрактуванні авторитетності видавничих працівників, у тому числі – і літературних

¹ Проте важко звинуватити їх у відірваності від практики редакційно-видавничої діяльності: всі керівники кафедри вдало поєднували згадану філологічну складову з безпосередньою редакторською роботою, тобто були добре знайомі з редакційно-видавничою справою. Зокрема, Д. Я. Шлапак починав свій шлях як журналіст, у 1943 — 1950 рр. був завідувачем відділу і заступником редактора газети «Молодь України», згодом, упродовж кількох років, – головним редактором газети «Вечірній Київ».

² «Тематичні пласти» цього масиву наукового доробку вченого проаналізовані у нашій статті [11].

редакторів. Так само до нерозуміння ролі літературного редактора у створенні книжки спричинилися ідеологічні та політичні зміни, у тому числі вивільнення редакційно-видавничого процесу від ідейно-політичного тиску старого, радянського, зразка. А нинішні автори, за допомогою тих самих комп'ютерних систем редагування і виправлення помилок, нібито здатні створити рукописи, цілком придатні до видання. Для чого тоді той «літературний редактор»? У чому полягає його функція?!

Раніше все було просто: професія редактора визнавалася провідною у видавничій справі. Редактора називали і першим помічником автора, і першим читачем майбутньої книжки, і досвідченим критиком. Саме редактор визначав весь шлях книги (від авторського до видавничого оригіналу і далі — до високоякісного видання), від нього багато у чому залежала доля твору, адже завдання редактора визначалося як «постійна боротьба за високу якість видань, що випускаються, за те, аби кожна книга, брошура повною мірою виконувала свою роль з урахуванням змісту, цільового і читацького призначення» [10, с. 129]. Це добре, але як саме (і головне — з ким) «боротися» нині, і про яку «якість» і «роль» видання йдеться? І знову ж таки — чому саме на редактора покладається цей обов'язок?

Зрозуміло, подібні запитання не здатні похитнути цілої будівлі організаційних засад однієї з «найстаріших у світі професій» – професії редактора. Тим більше, що таких — критичних — ситуацій в історії редагування було досить багато. Спалахи недовіри до редагування і нерозуміння суспільно корисної ролі редактора траплялися з невизначеною періодичністю, але з наперед визначеною безперспективністю. Звісно, редакторів з досвідом, фахівцеві прикро чути в'їдливі запитання на кшталт: «Хто такий редактор і чому він дозволяє собі оцінювати і — тим більше — виправляти витвір автора?!». Але він не може не розуміти, що спричинені ці запитання насамперед об'єктивними труднощами, своєрідною кризою жанру, тому ігнорувати розумну критику він не має права. До якої аргументації слід вдатися досвідченому редактору, — то, мабуть, його власний клопіт. Що ж до редакторів-початківців або потенційних редакторів, які перебувають нині на університетській лаві, то їм, вочевидь, варто самим поміркувати над тим, хто такий редактор, і якою вони уявляють його роботу³.

А допомогти їм у цьому має досвід попередників, тих, чиїми зусиллями було сформовано засади видавничої справи та редагування. І тут наукова спадщина Р. Г. Іванченка є безумовно вагомою. Якого питання ми б не торкнулися — функцій і завдань редактора, методологічних й організаційних засад його діяльності, фахових вимог до редактора, — можемо з упевненістю розраховувати на дієву допомогу наукових праць вченого.

³ Такі навчально-виховні моменти (із створенням проблемної ситуації та її розв'язанням) є завданням самостійних аудиторних, або домашніх практичних занять [13].

І це тим більш цінно нині, оскільки головною місією сучасних фахівців видавничої справи та редагування є відновлення частково перерваного (через низку об'єктивних і суб'єктивних причин) енергетичного зв'язку поколінь, поновлення «поступальності» розвитку теорії і практики видавничої справи та редагування в Україні, закріплення і збереження вітчизняних традицій редагування. Новому поколінню редакторів це потрібно, бо нині їм як ніколи важко здобувати фахові знання і навички, зважаючи на спроби окремих науковців осучаснити редагування за допомогою так званого оновлення термінології, та й самих принципів роботи редактора, а насправді — через калькування (навіть мавпування) світового досвіду.

Подібні «новомодні» тенденції не лише не сприяють вихованню нового покоління професійних редакторів (і ширше — фахівців видавничої справи), а й викликають спротив у скільки-небудь розумних теоретиків і досвідчених практиків галузі. І науковий доробок професора Р. Г. Іванченка сприймається нині як своєрідний орієнтир, дороговказ, за яким безпомилково відрізняємо справжнє від часоплинного, дійсно вартісне (і для автора, і для читача, і для редактора-фахівця) — від підробок, корисні узагальнення досвіду попередників і сучасників — від імітацій, якими намагаються підмінити основні засади і принципи нашого фаху.

Напрями наукових досліджень, що нині ведуться на фахових кафедрах, у тому числі — на кафедрі видавничої справи та редагування Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (і зокрема — продовження провідних тематичних розробок, започаткованих Р. Г. Іванченком) та вектори практичних дій щодо реалізації теоретичних розробок (у тому, що стосується критеріїв перевірки знань і навичок майбутніх редакторів), у поєднанні із безпосереднім викладанням спеціальних фахових дисциплін, здатні не лише створити сприятливі умови для виховання досвідчених фахівців «нової хвилі» — випускників спеціальності «Видавнича справа та редагування», але й, ширше, — впливати на світоглядні, соціоформульовальні та національно-культурні процеси в суспільстві.

Розглядаючи наукову спадщину Р. Г. Іванченка у контексті становлення київської школи редагування, мимоволі переносиш його досвід на тло сучасного стану теорії і практики літературного редагування. Чи то навпаки — сучасний стан особливо яскраво вирізняється на тлі його розробок?

Навряд чи його вихованці забудуть настанови та суто практичні поради Вчителя, які ґрунтувалися на безумовній повазі до автора, його творчої манери, на незмінній вимогливості — як до себе, так і до інших учасників процесу підготовки і видання творів друку. І на глибокому розумінні природи літературного редагування як неповторного творчого процесу, що не піддається остаточній формалізації, бо кожного разу це своєрідне, не відтворюване співіснування редактора (суб'єкта) з рукописом (об'єктом).

Звідси — і формулювання фахових вимог до редактора. Оскільки суттєвими моментами його творчої діяльності є аналіз, оригінальні рішення, передбачення результатів, редактор повинен мати творчу уяву, розвинену

інтуїцію, уміння абстрагуватись тощо. А позаяк предметом діяльності редактора є авторський твір (авторський оригінал), що розглядається у кількох основних аспектах (як продукт авторської творчості; як відображення певної інформаційної системи, в якій цей твір буде існувати; як предмет читацького сприймання та розуміння і нарешті — як ефективний засіб впливу на читацьку аудиторію), — відповідно, редакторіві необхідний цілий комплекс знань. Говорячи про значну виховну роль редакторської діяльності, часто підкреслюють, що редактор має бути широко ерудованою людиною, він повинен знати більше за автора (письменника, науковця) [10, с. 196]. Розглядаючи інформаційну функцію редактора, говорять про його вміння оцінювати інформацію за новизною, повнотою, достовірністю тощо.

Редакторська праця вимагає високої зосередженості, максимального напруження духовних і фізичних сил людини, глибокої зацікавленості, та передусім — критичного ставлення до матеріалу. Адже справжнє редагування — це насамперед уважний і прискіпливий багатоаспектний аналіз. Глумачення ж аспектів редагування залишається одним із суперечливих моментів теорії і практики нашого фаху (маємо на увазі літературне редагування).

Відповідно до конкретного об'єкта вітчизняні теорії класичного, або традиційного, редагування розрізняють такі аспекти:

1. Інформаційний (достовірність, правдивість, повнота інформації, її доречність і відповідність спрямування на певну читацьку аудиторію).

2. Тематичний (актуальність теми; оцінка вибору теми та її розроблення у тексті).

3. Логічний (організація текстового матеріалу).

4. Фактологічний (доречність і доцільність фактичного матеріалу; достовірність фактів; групування фактів у межах теми і підтем; пропорційність наповнення розділів і підрозділів повноцінними фактами; виправлення фактичних помилок і неточностей).

5. Композиційний (внутрішня будова твору, розгортання і способи викладу, структура тексту на рівні складних синтаксичних цілих).

6. Мовностилістичний (літературна техніка твору, що оцінюється за майстерністю типізації (переконливістю); майстерністю композиції (стрункістю і послідовністю) та мовною майстерністю (дохідливістю і зрозумілістю) тексту).

7. Редакційно-технічний (художньо-технічне оформлення і поліграфічне виконання, конструювання видання).

В європейській традиції до цього переліку додають політичний аспект (що певною мірою порушує правила логічного поділу). В американській традиції книговидання, як правило, в редагуванні виділяють такі аспекти:

1. Смысловий (організованість і послідовність тексту).

2. Профілактичний (виправлення грубих мовних та смислових помилок).

3. Мовний (виправлення орфографічних, пунктуаційних та синтаксичних помилок).

4. Політичний (дотримання у повідомленні видавничої політики).

5. Об'єднувальний (зв'язування посилань у тексті з відповідними формулами, таблицями, примітками, додатками).

6. Стильовий (підпорядкованість символів, цитат, чисел) та ін. [14].

Незвичним для української (як київської, так і львівської) школи редагування є, по-перше, уведення терміна «профілактичний аспект редагування» і його відокремлення від мовного; по-друге, розрізнення мовного і стильового аспектів; по-третє, розуміння «політичного редагування», виходячи із найширшого значення терміна «політика» (сукупність певних вмотивованих і цілеспрямованих дій суб'єкта), безвідносно до ідеолого-політичних настанов певних партій, держави у цілому. Таке розуміння цілком відповідає потребам українського книговидавництва: по-перше, тому, що зняття політичного (у старому, радянському, розумінні) і вузькополітичного (який нині намагаються нав'язати, використовуючи різноманітні, переважно фінансові й організаційні, важелі) тиску дозволить редактору досягти більшої об'єктивності, незалежності оцінок і суджень, по-друге, трактування поняття «політика» як «політика видавнича» дає змогу видавцям керуватися у своїй діяльності потребами книжкового ринку і, в кінцевому рахунку, — споживача книжкової продукції. Головне — не занижувати (з вузькокомерційних міркувань) рівня читача, що його нині модно називати «пересічним».

Порівнюючи вітчизняний і закордонний досвід теорії і практики редагування, легко переконатися, що необґрунтоване підлаштування під іноземні зразки цілком дієздатних і досить гнучких традицій вітчизняного редагування не сприяє розвитку національного друкарства, натомість — призводить до плутанини понять і викликає до життя терміни-дублети. Тому обізнаність сучасного літературного редактора в особливостях редакційно-видавничої підготовки творів друку, що склалися в різних країнах світу, не повинна бути самоціллю, тим більше — не може бути спрямована на їх механічне запозичення, і лише вдумлива поінформованість збагатить палітру його фахових знань і вмінь.

З іншого боку, помірковані зміни, викликані потребами доби, є об'єктивним процесом: «Історія формування будь-якої галузі професійної діяльності... не може бути вилучена із синхронічного соціально-культурного контексту, як не може уникнути відповідних політичних, економічних та ін. впливів, а відтак — і пізніших інтерпретацій (корекцій, маніпуляцій, спекуляцій)» [3, с. 19].

Яких би трансформацій не зазнавали теорії і методики редагування, найголовнішим завданням редактора залишається забезпечення підготовки і виходу у світ вартісного видання, цікавого і потрібного для читача. І жодні нововведення не замінять фахових навичок і елементарної досвідченості, що ґрунтується передовсім на глибокому знанні історії вітчизняного друкарства, у тому числі — всебічному осягненні і переосмисленні здобутків своїх співвітчизників. Їхні ідеї, їхнє бачення процесу редакторської діяльності, ті проблеми, які доводилось вирішувати, залишаються актуальними й сьогодні:

«...Не може не вражати дивовижна збіжність багатьох зачеплених авторами-попередниками проблем з тими проблемами, які постають перед сучасною видавничою справою... — видавнича політика уряду та репертуарна політика видавництва, мова видань, професійні стосунки автора і редактора, культура видання в усіх її аспектах та ін.» [4, с. 116].

Розглянемо наукову спадщину професора Р. Г. Іванченка у контексті забезпечення спадкоємності фахового досвіду. Його праці репрезентують третій напрям розвитку науки про редагування⁴, принциповою особливістю якого є увага до механізму творення тексту і творчої природи процесу комунікації у системі «автор — книга — читач». Головне питання, на яке прагнуть відповісти дослідники, — «чому редактор буває змушений втрутитися у виклад», спонукає їх вдатися до набутків інших галузей знання, зокрема – логіки і психології (особливо — психології творчості).

Аналізуючи внесок Р. Г. Іванченка у розвиток теорії редагування, сучасні дослідники визначають головний предмет досліджень вченого як механізм «зіставлення» [9]. Звідси і розуміння механізму редакторської праці як циклу операцій зіставлення. Читаючи твір, редактор порівнює «авторський зміст» зі своїм, співвідносить основні положення, терміни, трактування, покладені автором в основу тексту, зі своїми — картиною світу, тезаурусом тощо. Другим підетапом «зіставлення» є намагання передбачити, чи відповідають різні складові авторського тексту (інформаційна, логічна, композиційна, психологічна та ін.) наявним у читача тезаурусу, світогляду, позиції. І лише після цього редактор здатний зробити висновок про потребу свого фахового втручання в текст.

До вироблення свого розуміння природи літературного редагування і механізму роботи редактора Р. Г. Іванченко йшов через засвоєння і переосмислення редакторського досвіду письменників-класиків (див. його працю «Рукопис у редактора»). Висновки вченого щодо мотивації потреби редакторського втручання в авторський текст базуються на вивченні неоднорідних за змістом і функціями етапів роботи над текстом:

1) механізму авторської творчості: «втручання, виявляється, найчастіше можна пояснити особливостями природи творчого процесу, специфікою становлення твору» [6, с. 11];

2) процесу авторського саморедагування, чи то шліфування вже зафіксованого твору, або ж роботи «другої черги» (термін П. Панча): «знову повернутись до написаного потрібно не тільки для того, щоб внести зміни у розповідь, оскільки сталися зміни у задумі, а ще й тому, що авторові дуже важливо знати, як буде сприйматися його текст», бо «думка викладу не завжди сприймається так, як того хотілося б авторові» [6, с. 13–14];

⁴ Про три напрями розвитку теорії редагування див.: [5, с. 8–11].

3) редагуванню сторонньою (по відношенню до тексту) людиною, редактором-порадником, «першим (після самого автора) читачем»: авторові потрібна «дружня підтримка першого читача», — «не підміна редактором автора, а думка, що, на погляд першого, кваліфікованого читача у його творі сприймається добре, а що погано» [6, с. 16].

Лише такий, комплексний, підхід дозволяє вченому сформулювати мотивацію редакторської праці, пояснити її «потребою якнайуспішніше досягти єдності між мовленням та розумінням» і, як наслідок, виокремити «надзавдання» літературного редактора: не вчити автора взагалі, не поліпшувати «мову, стиль та композицію твору» (за К. Билинським та Д. Розенталем), а «з позиції сприймання», коли редактор «лише вказує, радить, ставить під сумнів, щоб допомогти авторові добитися такого стану, коли читач забуває і про автора і про слово, а бачить і відчуває тільки те, про що розповідає письменник» [6, с. 17 — 18].

Так, редактор «має випустити твір в найкращому із можливих для даного автора та даного матеріалу вигляді...» [2]⁵. Проте таке визначення є надто абстрактним і дещо некоректним. По-перше, тому, що поняття «найкращого» не має однозначного тлумачення. По-друге, не може бути об'єктивним будь-яке зовнішнє рішення щодо вибору найкращого із можливих варіантів, оптимальних для «даного автора» і «даного матеріалу».

Як і будь-якому читачеві, редактору притаманні індивідуальні особливості сприймання, власні симпатії та антипатії. Він має певний запас знань і свій особливий життєвий досвід. Усе це певною мірою відбивається на його ставленні до тексту. Адже редактор, як би глибоко він не «пірнув» в авторський текст, як би не вжився у нього, все одно залишається хоч і не стороннім спостерігачем, але фігурою «зовнішньопокладеною». Йому ніколи не замінити автора, не зробитися єдиним творцем тексту. І в цьому немає нічого поганого. Скоріше, це його перевага: в оцінці твору він може наблизитися до об'єктивності. Незаангажованість (чи то відстороненість від тексту, якої не може досягти автор стосовно свого дітища) робить редактора найточнішим барометром, дозволяє йому прийняти дійсно правильне, мотивоване рішення. Іноді це буває дуже непросто. Але однією із суттєвих рис редакторського професіоналізму є «уміння відрізнити об'єктивні критерії від власних вражень» [10, с. 10].

Очевидно, редактору необхідні знання з суміжних дисциплін — психології сприймання і психології творчості. Це тим важливіше, що серед мотивів редакторського втручання в авторську роботу над твором велику роль відіграють особливості «природи творчого процесу, специфіка становлення твору», а також внутрішні проблеми автора (індивідуальні особливості творчого процесу) [6, с. 11].

⁵ Аналізоване положення про завдання редактора містить чітку вказівку на головні ланки процесу редагування: автора, матеріал і редактора. Не враховано тут лише інтереси адресата, майбутнього споживача книжки, її читача.

Таким чином, залучення редактора до роботи над твором викликане об'єктивною «потребою глянути на текст не авторським, а стороннім, читацьким оком і в ході цього огляду переконатися, чи всі деталі авторської думки читач зрозуміє так, як їх розуміє автор, чи всі складники викладу доступні йому» [6, с. 15]. «Розумний» автор не заперечуватиме важливості такої процедури: вона дозволить йому звести до мінімуму неприємні несподіванки у його спілкуванні з читачем за допомогою друкованого тексту. Адже авторська думка не завжди адекватно сприймається читачем: на відміну від автора, читач не знає авторського задуму, не володіє повною інформацією про те, що залишилось поза текстом, і, отже, читацькі уявлення про автора і його твір складаються лише на основі самого тексту. Загалом оцінка авторського тексту з погляду читацького сприймання визнається важливим завданням редактора. Крім того, «щоб зауваження редактора були цілком переконливими та обгрунтованими і щоб не викликали непорозумінь, йому треба знати як техніку літературної, так і техніку редакторської роботи» [6, с. 18]. Таким чином, робота редактора не зводиться ані до літературної правки, ані до інших аспектів опрацювання авторського тексту.

Загалом вимоги до редактора охоплюють усі можливі чинники: від суто мовознавчих (володіння українською та кількома іноземними мовами) та світоглядних (наприклад, активність життєвої позиції) до обізнаності з економікою, рекламою і пропагандою книги, технологією оформлення, поліграфічним відтворенням видавничого оригіналу (макету видання) і до володіння навичками роботи на найсучаснішій техніці тощо. І хоча портрет сучасного редактора (редактора-видавця) ще не сформовано остаточно, можемо говорити про нове «соціальне замовлення» на редактора-універсала, редактора-організатора, відповідального не лише за акумуляцію функцій редакторів «старої школи», але й за комерційні, маркетингові чинники.

Отже, сучасний редактор опікується не тільки якістю видання, а й тим, чи буде воно користуватися попитом у читачів. Такого редактора можна умовно назвати «генератором і оцінювачем ідей». Адже він як віднаходить, так і власне «виращує» талановитих авторів, а отже, здійснює безперервний пошук нових ідей та їхніх втілювачів (авторів). І успіх редактора багато в чому залежить від уміння вищелювати найпродуктивніші ідеї, зважувати переваги і недоліки ідей, що виникають. Редактор повинен відчувати нове, передбачати розвиток подій у галузі науки, освіти, культури. А це значною мірою творча робота, досягнення успіху в якій неможливо уявити без переосмислення здобутків попередників — видатних теоретиків і практиків видавничої справи і редагування.

Саме такий, виважений і відповідальний, підхід до вивчення засад редакторської діяльності репрезентує напрям досліджень, що його обстоював професор Р. Г. Іванченко. Ані час, що проминув звідтоді, ані злушення давніх ідеологічних нашарувань не витіснили з теорії і практики редагування головних набутоків дослідника, – лише увиразнили його внесок у розвиток вітчизняного

редагування. І теоретичні розробки, і багатий практичний досвід вченого залишаються актуальними і на тлі сучасних модернізаційних течій. А послідовникам Р. Г. Іванченка і справді пощастило, бо мають змогу не лише засвоїти, а й творчо розвинути його ідеї.

1. Бондарчук Н. Український поліграфічний – любов і молодість моя! // Видавничо-поліграфічний факультет. Нариси історії / Упоряд. В. В. Хоню. К., 2004. 2. Замошкін Н. Заметки о редактировании // Октябрь. 1953. №4. С. 176. 3. Зелінська Н.В. Історія видавничої справи в Україні: до перегляду концепції // Поліграфія і видавнича справа. 2002. № 39. С. 19–26. 4. Зелінська Н. В. Наукова спадщина Р. Г. Іванченка у контексті суспільної реабілітації редакторського фаху // Обрії друкарства. Матеріали наук.–практ. конф. (До 75-ї річниці з дня народження вченого, завідувача кафедри видавничої справи та редагування ВПІ НТУУ «КПІ» Р. Г. Іванченка). К., 2005. С. 111–117. 5. Зелінська Н. В. Наукова школа кафедри видавничої справи і редагування Української академії друкарства: напрями, постаті, здобутки // Поліграфія і видавнича справа. 2005. № 42. С. 3–10. 6. Іванченко Р. Рукопис у редактора. Харків, 1967. 7. Кафедра видавничої справи та редагування // Видавничо-поліграфічний факультет. Нариси історії / Упоряд. В. В. Хоню. К., 2004. С. 114–120. 8. Орленко П. Повертаючись у молодість // Видавничо-поліграфічний факультет. Нариси історії / Упоряд. В. В. Хоню. К., 2004. 9. Різун В. В. Літературне редагування. К., 1996. 10. Сикорський Н. М. Теорія и практика редактирования текста. 2-е изд., испр. и доп. М., 1980. 11. Хоню В. В. ...Без вагань і компромісів // Обрії друкарства... К., 2005. С. 185–191. 12. Хоню В. В. Пам'яті Романа Григоровича Іванченка // Техніка і технологія друкарства. 2004. № 4. С.166–170. 13. Хоню В. В. Позитивна мотивація й ефективність навчання (Із досвіду підготовки студентів-редакторів) // Поліграфія і видавнича справа. 2002. № 39. С. 217–230. 14. Buehler M. Defining terms in technical editing: the levels of edit as a model // Technical Communication. 1981. N. 28. P. 10–15.

УДК 81'373.7 + 81'374

А. М. Куза

КУЛЬТУРА ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ВИДАННЯ: ВИКОРИСТАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

У статті проаналізовано місце релігійної фразеології в українських лексикографічних працях (від їх появи до сучасного періоду). Зроблено порівняльний аналіз подачі релігійної фразеології у найвідоміших словниках ХІХ — поч. ХХ століття, радянського періоду та сучасних лексикографічних працях.

The place of the religious phraseology in Ukrainian lexicographic works has been analyzed in the given article. The comparative analysis of presenting of the religious phraseology in the most famous lexicographic work of the XIXth — the beginning of the XXth centuries, dictionaries of the Soviet period and modern reference literature has been made.

Лексикографія є тією важливою складовою частиною мовознавства, яка не тільки відбиває історію мови, а свідчить про культурний рівень народу в різні періоди його історії. Вивчення лексикографічних праць різних періодів дає чітке уявлення про те, які процеси в мові відбувалися та яким було життя і, головне, світобачення носіїв цієї мови.